

Ekonomik Krizlerin Eğitim Politikalarına Etkileri^a

Songül Altınışık^b

Özet

Türkiye, genç bir nüfus yapısına sahiptir. Aile planlaması çalışmaları, okur-yazarlık düzeyindeki artışlar, bebek ölüm hızındaki kısmi azalma, yaşam süresindeki az da olsa yükselme, kentleşme hızındaki azalma vb. iyileşme göstergelerine karşın nüfus artışı devam etmektedir. Türkiye, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kalkınmasını devletçi bir sistemle yürütmeye başlamış; 1960'lı yıllardan itibaren planlı döneme geçilmesiyle birlikte uzun yıllar karma-ekonomik bir kalkınma modeli izlenmiştir. 1980'li yıllardan itibaren serbest piyasa ekonomik sistemine geçilmiştir. Bu dönem Türkiye'nin yüksek enflasyon ve daha sonraki yıllarda ise terörle mücadeleye yöneldiği yıllar olmuştur. 1999 yılından başlayarak ekonomik göstergelerdeki olumsuzluklar, tırmanmaya devam etmiş ve 21 Şubat 2001 de Türkiye büyük bir krizle karşılaşmıştır. 2001 krizi, Türkiye'nin son elli yılda karşılaştığı en büyük krizdir. Türkiye, bu krizde Ülkenin iç meselelerinin yanı sıra küresel krizden de etkilenmiştir.

Kriz, derinliği nedeniyle ihracat dışında tüm sektörleri etkilemiştir. Krizin olumsuzluklarını gidermek üzere bir dizi ekonomik ve sosyal istikrar tedbirleri alınmıştır. Kriz sonrası alınan bu istikrar tedbirleri ile, daha çok ekonomik göstergelerin iyileştirilmesine öncelik verildiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 1994 ve 2001 krizlerinin ardından eğitim bütçesinde kesintiye gidildiği düşünülmektedir. Oysa, nüfus artışı bile tek başına, eğitim harcamalarının kısılmamasına hatta artırılmasına bir gerekçedir. Böyle bir kesintinin ise uzun vadede eğitim adına onarılması güç sorunlar ve sonuçlar yaratacağı bilinmektedir. Çalışmada, krizin eğitime etkisi nicel verilerle ortaya konulup bunun yaratacağı olası olumsuz sonuçlar belirlenmiştir. Çalışmada yazılı metinlerden yararlanılmış ve tarama yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma, giriş, durum analizi, kalkınmada insan faktörü ve ekonomik istikrar tedbirlerinin eğitime etkileri ve sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı verilmiştir. İkinci bölümde 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin nedenleri belirtilip ekonomik istikrar tedbirlerinin gelişimi kronolojik olarak verilmiş, istikrar tedbirlerinin hedefleri açıklanıp bu tedbirlerden 24 Ocak 1980 kararları ve 5 Nisan 1994 kararlarının oluşum nedenleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde insana yapılan harcamanın bir yatırım unsuru olmasına karşın ekonomik istikrar tedbirlerinin, birey odaklı eğitim alanında yarattığı olumsuz sonuçlar ve istikrar

^a 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur. 5-7 Eylül 2007 Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat.

^b Doç. Dr., Yarı Zamanlı Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

tedbirlerinin uygulandığı yıllarda eğitime yapılan harcamalar üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde, istikrar tedbirlerinin uygulamalarının ardından oluşan olumsuz sosyal doğurguların Ülkeyi yeniden birçok alanda darboğazlara götürdüğü vurgulanarak değişiklik önerileri getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, kalkınma, ekonomik kriz, ekonomik istikrar tedbirleri, istihdam, bütçe.

Abstract

The demographic structure of Turkey mostly consists of young population. Despite the fact that there are studies about birth-control, increase in literacy, relative decrease in the number of child-death, little betterment in life-expectancy, developments in urbanization, and some other positive signs of improvement, the number of overall population has still maintained to increase. After the establishment of republic, Turkey had led its development within statist policies. In the nineteen sixties, after entering scheduled period, Turkey adopted amalgamatic economic systems, and practised such developmental paradigms for many years. In the decade of the eighties, Turkey got into free economy markets. This was also the period when Turkey struggled with high percentages of inflation and fought with ethnic terrorism. Starting with 1999 the negative signs of economy had continued to exist and that caused economic crisis in Turkey on 21 February, 2001. Economic crisis in 2001 was the biggest one in the previous fifty years. In this crisis, Turkey was faced with not only problems at home but also with the bad affects of global economy.

Because the crisis was so big, all sectors except for import were badly damaged. In order to repair the mentioned bad affects of the crisis some serious economic and social precautions were put into practice for the sake of consistency. It is thought that with these precautions for the sake of consistency, especially the betterment in economic signs were prioritized.

In this study, it is claimed that the governments have reduced the amount of budget for educational expenses after the 1994 and 2001 economic crisis. As a matter of fact, the increase in population can exclusively be the reason for the increase of the money spent on educational expenses. It is widely acknowledged that such reductions in the budget of education will cause irreparable problems and consequences in the long term. In this study, the bad affects of the crisis on education are displayed with concrete examples, and the possible negative outputs are specified. Some written materials are utilized, and scanning method is used in this study.

Key words: Economic crisis, financial stability measures, employment, training, budget.

Giriş

Türkiye, 1960'lı yıllardan itibaren ekonomik büyümesini, sosyal kalkınma politikalarını da içeren beş yıllık kalkınma planları ile gerçekleştirme sürecine girmiştir. 1980 yılına kadar kalkınmasını genelde iç kaynaklarla finanse eden Türkiye, bu tarihten itibaren dışa açık Türk ekonomisi çerçevesinde daha hızlı değişim gerçekleştirme hedefine yönelmiştir. Ancak, Türkiye, 1980'li yılların başından bu yana yüksek enflasyonla mücadele etmektedir. Bu mücadeleye 1984 yılından itibaren dışarıdan da yoğun bir şekilde desteklenmiş olan ayrılıkçı terörle mücadele eklenmiştir. Terör, Türkiye'nin teröre ayrılan kaynaklarının yatırıma yönlendirilememesini beraberinde getirmiş, bu durum, demokrasi, insan hakları ve sosyoekonomik kalkınmasında olumsuz etkiler yapmıştır. Diğer yandan Türkiye, genç nüfus yapısı, dinamizmi ve üretim kapasitesi itibarıyla ekonomik politikalarını sürdürmüş; Cumhuriyetin ilk yıllarındaki koşulların zorladığı devlet önderliğindeki kalkınma modelinden, karma ekonomik sistem ve daha sonra da dünyadaki gelişmelere koşut olarak piyasa sistemi ağırlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Ancak, ekonomik krizler sonrası öngörülen istikrar tedbirleri uygulamalarına uzun yıllardan beri devam edilmesine karşın, yeni krizlerle karşı karşıya kalınmıştır.

Çalışma, konu ile ilgili mevcut yayınların ve raporların taranması suretiyle elde edilen verilere dayanılarak hazırlanmıştır. Kuşkusuz 15-20 sayfa ile sınırlı kalan bu çalışmanın daha derinlemesine çalışmalarla desteklenmesi gereği bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye' de yaşanan ekonomik krizlerin ardından 1980-1999 yılları arasında uygulanan ekonomik istikrar tedbirlerinin sosyal politikalara, kalkınmaya ve özellikle eğitime etkileri irdelenecektir. Ekonomik istikrar tedbirleri bağlamında, 24 Ocak 1980 kararları, 5 Nisan 1994 kararları ve 2000 yılı enflasyonu düşürme programları ele alınacaktır.

Durum Analizi

Türkiye 21 Şubat 2001 den itibaren Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Krizin temel nedenlerini aşağıdaki gibi özetlemek olasıdır:

-Sistemin yapısal bozuklukları (devletçilik, yüksek kamu açıkları, özelleştirmedeki yetersizlikler vb.)

-Siyasetçilerin yanlış yönetimi,

-Bürokrasinin kötü rolü,
-Şeffaf olmayan siyasi ve ekonomi yönetimi,
-Kurumlar arası birlikte çalışma ve işbirliği yetersizlikleri (diyalog eksikliği),

-Kurumlar arası işbirliği ve ilişkilerin hükümetlerce etkin olarak eşgüdömlenememesi ve uygulanan ekonomik programlardan ve stand by anlaşmalarından sapmalar.

Öte yandan, Türkiye'de şimdiye kadar uygulanan 17 stand-by ekonomik istikrar paketinin çok az bir bölümünün başarılı olduğu da bilinmektedir. Ancak, IMF ile yapılan stand by anlaşmalarında, uygulamaya yansıyan sorunlar da yaşanmaktadır. Nitekim, özelleştirmede ortaya çıkan sorunların uzun yıllardır aşılamadığı bilinmektedir. Bunun somut örneğinin Türk Telekom ve THY'de ortaya çıktığı yorumları, ekonomi çevrelerince dile getirilmektedir. Ayrıca, 21 Şubat krizinin temel nedenlerinden birisini, kamu bankalarının 40 milyar doları bulan görev zararları oluşturmaktadır. Böyle bir açıklama (salt kamu bankaları için) bir ekonominin ayakta kalamayacağı ve krizin geleceği belli iken, yeterli önlem alınmaması ve hep Batıdan taze para aranmasını irdelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, devletin hantal yapısının iyi işler hale getirilmesi sayesinde ekonominin yeniden canlandırılmasının mümkün olabileceği görüşleri savunulmaktadır.

Türkiye'deki ekonomik kriz, kuşkusuz küresel krizden de etkilenmiştir. Nitekim 1997 yılında baş gösteren Uzak Doğu Asya krizi ve Rusya krizinin olumsuz etkileri küresel krizin yaygınlaşma olasılığını da gündeme getirmiştir. (DPT, 2000 Yılı Programı)

Üretim ve talebin kısılması, döviz çıpalı programdan vazgeçilmesi, siyasi güveni sarsarak piyasaları olumsuz etkilemiş; dalgalı kur sistemine birdenbire geçilmesi, siyasi güven bunalımının sürmesi ile birlikte son krizin daha derin hissedilmesine neden olmuştur.

Krizin nedenleri arasında yönetimde yozlaşmanın da önemli rolünün olduğu bilinmektedir (İKV, 2001). Ayrıca, son yirmi yılda kayıt dışı ekonominin siyasete egemen olduğu da ileri sürülmektedir. Bunun bir uzantısı olarak, kayıt dışı ekonominin sabit ve dar gelirliler aleyhine dönüştüğü gözlenmektedir. Yozlaşan siyasetin bir göstergesi olarak parlamentoya kayıt dışı ekonomi, aşiret vb. temsilcilerinin girdiği, böylece siyasette bu kesimin de varlığı bilinmektedir. Nitekim iş dünyasının bir bölümünün, genellikle

birbirleriyle değil, yıllardır devletle iş yapmaya alıştığı, bazı holdinglerin bu yolla büyüdüğü ve haksız rekabet oluştuğu görülmektedir. Bu gibi durumlarda "hortumlama" ve devletin sırtından haksız kazanç sağlama devrinin kapanarak, şeffaf ve akılcı bir kamu yönetimine geçilmesinin, krizin atlatılmasında etken olabileceği görüşleri yaygınlık kazanmaktadır. Mevcut siyasetin değişmesi gerektiği, hem akademik ve hem de iş çevrelerince dile getirilmektedir. Çünkü Türkiye, genç ve dinamik nüfus yapısı, laik, demokratik sosyal hukuk devleti ilkesi ile çok daha ileri konumda olabilecek iken yetersiz yönetim ile kalkınmasını daha uzun döneme yaymakta ve bu durumdan tüm ülke zarar görmektedir.

Türkiye'de Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin Gelişimi

Konunun daha ayrıntılı analiz edilip irdelenebilmesi açısından, Türkiye'nin bugün olumsuz konumda bulunmasında rol oynayan istikrar tedbirlerine değinmekte yarar bulunmaktadır.

Türkiye'de yaşanan ekonomik krizlerin ardından alınan ekonomik istikrar tedbirleri açısından bu kararlar öncesi ülkedeki ekonomik göstergelerin bilinmesine gerek vardır. Böylece, istikrar tedbirlerinin alınmasını gerektiren nedenleri kısaca özetlemek mümkün olacaktır.

1963-1972 yıllarını içeren ve o güne göre çok daha az hareketli bir dünya ekonomisinin geçerli olduğu ilk iki beş yıllık kalkınma planları döneminde uygulanan biraz devletçi biraz karma ekonomik devletçi politikalarda yaklaşık %10'luk enflasyonla yıllık ortalama %6.5'luk büyüme gerçekleştirilmiştir. Ne var ki, bu büyümedeki en yüksek payın, sanayi sektöründe olması, ekonominin ithalata olan gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu durum dış ticaret açığının büyümesine yol açmış ve böylece ihracata yönelmesi zorunluluğu doğmuştur. Bunun sağlanması için bir çözüm yolu olarak 1970 yılında IMF istikrar programı çerçevesinde Türk Lirasının değeri düşürülmüştür.

1974 yılı dünya petrol krizi sonrası petrol fiyatlarının yüksek oranda (4 katı) artmasının dünya ticaret hacminde neden olduğu ticari daralma, gelişmekte olan Türkiye'nin önemli ölçüde olumsuz etkilenmesine ve yeniden dış ticaret açığının büyümesine neden olmuştur. Yine, 1974'de yapılan Kıbrıs Barış Harekatının maliyetinin yansımaları ve sonrasında uygulanan uluslararası ekonomik ambargoyla, Türkiye'nin ekonomik dengeleri büsbütün bozulma noktasına gelmiştir. Ekonomik dengelerdeki bu denli

bozulmalara karşın, 1970 yılında birden bire artış gösteren işçi dövizlerinin ve döviz fazlasının olumlu etkisi, ekonomik politikalarda köktenci bir değişime gidilmesini zorunlu olmaktan çıkarmıştır.

Bu dönemde Türkiye'yi olumsuz etkileyen diğer önemli etkenlerden biri de, 1974 dünya petrol krizi sonrası dünya ekonomisindeki daralma ve durgunluk nedeniyle, Avrupa'ya işçi gönderme olanağının ortadan kalkmasıdır. Bunun sonucunda, işçi döviz girişi azalmış ve küçülen ekonomiye paralel olarak işsizlik artmıştır.

1970'li yılların başlarında beliren bu olumsuzlukları giderecek, kaynağında çözümleyebilecek nitelikte ciddi, kararlı, köklü bir değişimden söz etmek mümkün görülmemektedir. O yıllarda varolan siyasi istikrarsızlık, ekonomik politikalarda köklü değişimleri engellemede etken olmuş ve bu nedenle uygulanan gevşek para ve maliye politikaları sonucu kamu borçlanması gereksinimi giderek artmıştır. 1980 yılına gelindiğinde ekonomik dengelerin hemen hemen her parametrede bozulduğu görülmektedir. Örneğin, büyüme hızı eksi değer almış, enflasyon %108'leri aşmış (1979'da TEFE %63.9; 1980'de %107.2), dış ticaret açığı büyümüş, iç ve dış borç yükselmiştir (Köse, 2000, ss.24-27).

Kuruç(1991)'un araştırmasına göre, Türkiye'nin 1960 - 1987 dönemi sosyoekonomik görüntüsü şöyle özetlenebilir:

1. 1970'lerden bu yana Türkiye'deki genel eğilim, ekonomik büyümenin sosyal platformdaki gelişmelerin önünde yer aldığını göstermiştir. 1980'lerdeki istikrar tedbirlerinin eğitim ve sağlık alanında olumsuz yansımaları olmuştur.

2. 1970 öncesi geliştirme otoriteleri büyük oranda büyüme performans tasarımları ile ilgilenmişlerdir. 1970'lerin ortalarında sosyal gelişme olmaksızın büyüme fikri pek kabul görmemeye başlamıştır. 1980'lerde yaşanan ekonomik darboğazda yoksulluk tekrar gündeme gelmiştir.

3. Bu kavramsal değişim sosyal olguyu ön plana çıkaran yeni politika önerilerini de beraberinde getirmiştir.

4. Mahrumiyetin düzeyine ilişkin en iyi gösterge, anne ve çocukların karşı karşıya kaldıkları yoksulluk ve mahrumiyettir.

5. Araştırma, Türkiye'nin 1970 yılının dünya gelişim trendinde gerilerde olmasının nedeninin, kısmen sosyal göstergelerdeki geri kalmışlık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ülkenin 1970 sonrasında daha yüksek bir gelişme düzeyine yükselmesi, 1980'e kadar devam eden ekonomik göstergelerdeki büyüme

ile ilişkilendirilmiştir. Bu gelişme, ekonomik büyümenin sosyal gelişmenin önünde olduğu kanısını gündeme getirmiştir.

6. Elde edilen göstergeler son iki dönemde izlenen gelişim sürecine ışık tutmuştur. 1970, 1980 ve 1988'deki Türkiye profili, okur yazarlık oranının düşük, ancak gelişmişlik düzeyine göre ilk ve orta öğretim kayıtlarının yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir. Farklı olguların varlığı nedeniyle, bu aykırı bir sonuç değildir. Gerçekte Türkiye'deki orta öğrenim kayıt oranı modern normlara ve hatta Orta Doğu, Kuzey Afrika ortalamalarına göre çok düşüktür. Türkiye'nin ilköğretim mezunlarının ülkesi olduğunu söylemek abartılı değildir. Nitekim toplam işgücünün %69'u ilköğretim mezunlarından oluşmaktadır.

7. Bir diğer vurucu nokta, kızların ilköğretimden sonra öğrenime devam edemedikleridir. Bu durumun, 1998 yılında çıkarılan ilköğretim yasasıyla değişeceği; kızların da en azından 8 yıllık ilköğretim mezunu olacağı düşünülmektedir. Ülkede genç kızların küçük yaşlarda evlendirilmesinin yaygın olduğu gözönüne alındığında, hijyen koşulları, bebek ve çocuk bakımı ve kadının toplumdaki yerinin iyi konumda olamayacağı anlaşılabilmektedir.

8. Son üç dönemde yaşam standardındaki yükselme, küresel olarak büyük bir artış kaydetmiştir. Ancak yaşam düzeyi Türkiye'nin bölgeleri arasında, özellikle Batının yüksek değerleri ile Doğunun düşük değerleri arasında önemli derecede farklılık göstermiştir.

1960'ların verileri, bu yıllarda hızlı bir sosyal kalkınmanın var olduğunu göstermektedir. 1970'lerde Türkiye'nin stratejisi, büyüme oranını maksimum düzeye çıkarmaktı. Bu dönem, Türkiye'de kişi başına gelirin \$1.000 düştüğü bir dönem olmuştur. 1970'lerin bir başka yönü de, Türkiye'nin "temel ihtiyaçlar" ya da "yaşam kalitesi" gibi konular üzerindeki uluslararası tartışmalardan uzak kalmasıdır. Aynı yıllarda gelir düzeyleri arasındaki dengesizlik artarken büyüme ve gelir dağılımı arasındaki değişime ilişkin sorunlar gündeme gelmiştir. Bu atmosfer içinde büyüyen sosyal gereksinimler ve bunların yansımaları yeni bir ivme kazanmıştır.

1970'lerin sonlarından 1980'lerin ortalarına kadar büyüme oranları daha da düşmüştür. Bu olumsuz sonuç; dış borç krizi ve tırmanan enflasyon oranı ile ortaya çıkmıştır.

Makroekonomik politikalar söz konusu olduğunda, 1980 dönemi iki ya da üç bölümde incelenebilir: Dönemin başlarında kaynak dağılımı itibarıyla yeni öncelikler, altyapı, hizmet ve dış ticarete verilmiştir. Büyüme oranı, geçmişe göre

daha düşük kalmış, enflasyon oranı sınırlanmış ve istikrar programı önemli dış destek alarak sürdürülebilmıştır.

1980'lerin ikinci dönemi, yüksek düzeylerde büyüme oranının yüksek enflasyon oranları ile birleştiği ve dış borç oranının yükseldiği bir dönem olmuştur. 1987'nin ortalarından sonra, üçüncü dönem dediğimiz zaman aralığında, ekonomik koşullar kötüleşmiş, büyüme oranı düşmüş ve enflasyon oranı yükselmiştir.

İstikrar Tedbirlerinin Hedefleri

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan benzer gelişmeler sonucu 1980 ve sonrasında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı ekonomik ve sosyal sorunları, özellikle döviz darboğazını- aşmak üzere üç kez(1980, 1994 ve 2000 yıllarında) geniş kapsamlı istikrar tedbirleri alınmıştır.

1. 24 Ocak 1980 Kararları

1980 öncesi dozu giderek artan olumsuzlukları gidermek amacıyla alınan 24 Ocak 1980 Kararlarının amaçları kısa ve orta-uzun vadeli diye iki grupta toplanabilir:

1.1. Kısa Vadeli Hedefler:

- Enflasyonun kontrol altına alınması,
- Dış kaynak açığının kapatılması,
- Üretimde ve toplam arzdaki tıkanıklığın giderilmesi,
- Verimli bir kaynak tahsis mekanizması sağlanması.

1.2. Orta ve Uzun Vadeli Hedefler:

- Ekonominin istikrarlı bir yapıya kavuşturulması ve dış desteğe gereksinim duymadan kendi olanakları ile gelişmesinin sağlanması,
- Uluslararası rekabete hazırlanmak için ithal ikameci politikadan ihracata yönelik sanayileşme politikalarına geçilmesi ve büyümenin bu politikalarla gerçekleştirilmesi,
- Kamu kesiminde köklü düzenlemelere gidilmesi
- Arz ve talebe göre oluşacak fiyatların geçerli olması,
- Yurt içi tasarrufların artırılması,
- Döviz gelirlerinin artırılması ve dış ticaret-kambiyo rejiminin serbestleştirilmesi
- yo luyla ödemeler dengesi olumsuzluklarının giderilmesi,
- Enflasyonun denetim altına alınması,

- Yatırımlara göre tam kapasite kullanımının sağlanması,
- Yabancı sermayenin teşvik edilmesi.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ekonomide, öncelikle, reel faiz ve esnek kur uygulamasına geçilmiş, yabancı sermayenin girişi teşvik edilmiş, ihracata dayalı sanayileşme politikası desteklenmiş, devletin ekonomiye asgari müdahalesi ve daha çok altyapı yatırımlarına yönelmesi, üretim yatırımlarının özel sektöre bırakılması, KİT fiyatlarının idari kararlarla saptanmasından vazgeçilmesi, destekleme alımlarının azaltılması gibi tedbirlere başvurulmuştur (Köse, 2000).

2. 5 Nisan 1994 Kararları

5 Nisan 1994 Kararları, 1994 Ocak başında başlayıp derinleşen krizin ürünüdür. Diğer kararlardan farklı olarak mal ve emek piyasasının yanısıra 1980 finansal serbestleşme politikaları sonucunda gelişen sermaye piyasası, para piyasası ve döviz piyasasını da kapsamıştır. Esas itibarıyla 5 Nisan Kararları para, döviz, sermaye, mal ve emek piyasalarında istikrarın hızlı bir şekilde sağlanması ve aralarındaki dengesizliklerin giderilmesi amacıyla alınmıştır. Dengesizliklerin daha çok para, döviz ve bono-tahvil piyasalarında oluşması ve finansal kriz özelliği taşıması nedeniyle alınan tedbirler daha çok finansal piyasalara yönelik olmuş; ancak ilk etkileri mal ve emek piyasalarında öngörülmüştür. Çünkü, kararların mali piyasalardaki krizin önlenmesini amaçlaması gerekirken enflasyon düşürme hedefi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bu bağlamda, 5 Nisan Kararlarının alınmasını gerektiren gelişmeler ve nedenleri aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- TC Merkez Bankası, "kurala göre politika" yerine, para, döviz ve sermaye piyasalarının varlığı ve uluslararası piyasalara açılma nedeniyle, daha güç olan "duruma göre politika" uygulamıştır. Oysa, genel olarak ekonomilerde Keynesyen politikalar yerine, finansal piyasalara yönelik önlemleri içeren Yeni Klasik veya Yeni Keynesyen politikaların uygulanması görüşü savunulabilir.

- Uluslararası ekonomik gelişmeler kapsamında, küreselleşen mali piyasalarda artan fon arzı dünya faiz oranlarını düşürmüştür. ABD ve Avrupa'da büyük bütçe açıklarının azalması ile uluslararası piyasalardan karşılanan fon gereksiniminin azalması da faiz oranlarında düşmeyi sürdürmüştür. Öte yandan Batı ekonomilerindeki durgunluk Türkiye'nin

ihracatını olumlu yönde etkilemiştir.

- Yurt içi gelişmelere bakıldığında, tasarruf oranlarında düşme görülmüş, tüketim eğilimleri artmıştır.

- Para ikamesinin kazançlı hale gelmesi ile yabancı para tutumu artmıştır.

- Arz yanlı ekonomi politikası uygulamaları sonucunda özel sektörün gelişmesi, şirketleşmenin artırılması ve uluslararası piyasalara yönelme nedeniyle borç yönetimi önem kazanmıştır.

- Bütçe ve KİT açıklarının finansmanı ve yanlış tarımsal destekleme politikaları ile borç yükü artmıştır.

- 1989-1991 döneminde TL aşırı değer kazanmıştır.

- Sıcak para girişinin sürdürülmesi ile yüksek reel faiz politikası sürdürülmüştür
(Parasız, 1995).

3. 2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı: Kur ve Para Politikası Uygulaması

1998 yılının Temmuz ayında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile imzalanan Yakın İzleme Anlaşmasının bir uzantısı olan Stand-By Anlaşmasının hedefleri para ve kur politikası ekseninde açıklanmıştır.

Programın temel amacı, tüketici enflasyonunu 2000 yılında % 25, 2001 yılı sonunda % 12 ve 2002 yılında % 7'e indirmektir.

Enflasyonun yol açtığı olumsuzluklar ise şöyle sıralanmıştır:

- İstikrarsız büyüme (büyüme yıllarını daralma yılları izlemiştir).

- Belirsizlik ortamı, yatırımları olumsuz etkileyerek potansiyel büyüme oranını aşağıya çekmiştir.

- 1998 yılına gelindiğinde Türkiye'de kronik ve dalgalı enflasyon, reel faizlerin yüksek seyretmesine neden olmuş ve üretime yönelik sermaye, spekülatif yatırımlara kayarak yeni iş olanaklarının yaratılması engellenmiş ve işgücü verimliliği düşmüştür.

- Reel faizlerin yüksek seyretmesi, kamu toplam borçlarını yükselterek kamu gelir-gider dengesi bozulmuştur.

- Yüksek enflasyon ve üretken yatırımlardaki yetersizlik, gelir dağılımının daha da bozulmasına neden olmuş ve düşük gelirli ve marjinal işlerde çalışan kesim giderek büyümüştür.

Aralık 1998'de başlayan program, 21 Şubat 2001 tarihinde oluşan krize kadar önemli ölçüde yürütülmüş; enflasyonda hedefe yakın gelişmeler sağlanmıştır. Ancak, başlayan kriz ve programın terk edilerek dalgalı kur sistemine geçilmesi, yaklaşık 1,5 yıllık yoğun özveriyle karşı karşıya bırakılan toplumun dar gelirli kesiminin büyük tepkilerine yol açmıştır.

Kalkınmada İnsan Faktörü Ve Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin Eğitime Etkileri

Kalkınma, toplumsal yapının değişkenlerini belli politikalarla etkileyerek geliştirme çabası olduğuna göre (Aytür, 1970) bunu gerçekleştirecek faktör insan sermayesidir. Nitekim çok sayıda iktisatçı, tıpkı bir makineye yapılan yatırımın fiziki sermaye stokunun üretim kapasitesini yükseltmesi gibi, eğitim ve yetiştirme de bilgi ve beceriler biçiminde değer yaratarak insan kaynağının üretim kapasitesini artırdığına dikkat çekmişlerdir. "The Wealth of Nations" isimli eserinde Adam Smith, "çok fazla emek ve zaman pahasına, eğitilen bir insan... pahalı makinelerden biri ile karşılaştırabilir" demiştir. Klasik iktisatçıların bir çoğu, eğitime yapılan harcamaların gelecekte fayda sağlayacak bir yatırım olarak kabul edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Barro(1991), geliştirdiği kamu politikası modeline dayanarak, kamu sektöründe sağlanan mal ve hizmetlerin üretim etkenlerinden biri olduğunu ileri sürmüştür. Kamu politikaları modellerinin, gelişmekte olduğu ülkelerde, teşvik politikalarının teknolojik olarak gelişme potansiyeli yüksek olacak sektörlerde yoğunlaştırılmasını önermektedir. Verimli kamu harcamaları, ar-ge, eğitim, sağlık gibi potansiyeli yüksek sektörlerle yöneltildiğinde az gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümelerini hızlandıracağı vurgulanmaktadır(Ağır ve Kar, 2002, s.4).

XX.yüzyılın başlarında Rus eğitim ekonomisti Strumilin ile Anglo-Sakson ve Kara Avrupası ekonomistleri fiziki sermaye yatırımları ile eğitim yatırımları açısından karşılaştırmalar yapmışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ise eğitimin ekonomik bir yatırım olduğu olgusu giderek önem kazanmıştır. Bu bağlamda, eğitim harcamalarının insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak düşünülmesine olan ilgi öylesine büyümüştür ki, ekonomist Bowman bunu "ekonomik düşüncede insan yatırımı devrimi" olarak tanımlamıştır. Schultz ve Becker gibi Chicago ekolü ekonomistleri, hem eğitilmiş bireyler hem de bütün olarak toplum için gelecekte daha yüksek

gelir şeklinde fayda sağlayan eğitim ve yetiştirme sürecine bir yatırım biçimi olarak yaklaşmışlar ve insan sermayesi kavramını analiz etmişlerdir (Bircan, 1984, 1998).

Türk Kalkınma Planları da kalkınmanın motor görevini üstlenen insan kaynağının önemini belirtmiştir. "İnsan sermayesinin en önemli varlığımız olarak, kalkınmanın hızlandırılmasında temel unsur olduğu ve bunun da eğitim yolu ile geliştirilerek sağlanabileceği" belirtilmiştir (IV, V, VIII, IX.BYKP; DPT). Hatta, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim, "en öncelikli sektör" olarak yer almıştır. O nedenle, üretim faktörlerinden en önemlisi olan insan sermayesine yapılan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik yatırımları, ulusal ekonominin kalkınması ve geleceği açısından önem taşımaktadır. Ekonomistler, yatırım kavramını, hemen doyum ya da fayda sağlayan, ancak gelecekte gelir yaratmayan tüketim harcamalarının aksine, gelecekte gelir getirecek değerlerle (assets) ilgili harcamalara işaret etmek için kullanılmaktadırlar. Gelecekte, gelir sağlayacak değerler ise sermaye olarak adlandırılmaktadır. İnsan sermayesi; işgücü piyasası analizleri, ücret belirleme, ekonomik büyüme analizleri, sağlık ve göç ile ilgili harcamalar vb. Kısaca ekonomi alanlarında güçlü, kalıcı etkiler yapmıştır. Eğitim harcamaları, ayrıca, bireylerin kazanç kapasitelerini, böylece yaşam boyu gelirlerini artırmaları nedeniyle, insan sermayesine yatırım olarak kabul edilmişlerdir (Woodhall, 1980).

İnsan sermayesine yapılan yatırım olarak eğitim, hem bireye ve hem de bir bütün olarak topluma doğrudan ve dolaylı yararlar sağlamaktadır. Psacharopoulos, 1958-1978 döneminde 44 ülkede farklı düzeyde eğitim görmüş bireylerin kazançlarına dayalı olarak, eğitimin toplumsal ve kişisel getiri oranlarının aşağıdaki dört önemli sonucu ortaya çıkardığını saptamıştır:

1. Eğitim kademeleri arasında kişisel ve toplumsal getiri oranları açısından en yüksek olanı ilköğretim getirileridir (Strumilin'de Rusya'da benzer sonuçlara ulaşılmıştır).
2. Üniversite düzeyinde, kişisel getiriler toplumsal getirilerden daha fazladır.
3. Eğitim yatırımlarının tüm getiri oranları, sermayenin ortalama fırsat maliyetinin %10'undan daha fazladır.

4. Daha az gelişmiş ülkelerin eğitim getirileri, daha ileri düzeydeki ülkelerin benzer getirilerine göre daha yüksektir (Psacharopoulos, 1977,1981, 1985, 1991, 1994).

Öte yandan 1998 de yapılan bir çalışmada ise, 64 ülkenin çocuk başına eğitim harcamaları ile yetişkin başına gelir verileri karşılaştırılmış; bireye yapılan eğitim harcamalarının, kişi başına ulusal gelirdeki artışın %88'ini açıklayabileceği saptanmıştır Başka bir deyişle, eğitime yapılan her bir birimlik harcama ulusal gelirden 5.34 kat artışa neden olmaktadır (Newbold, 1988).

Başarılı bir kalkınma, bir toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır. Gerçekten de, genellikle eğitim, tüm diğer toplumsal, kültürel, ekonomik, yönetsel ve siyasi gelişmeler için bir ön koşul olarak düşünülmektedir. Ekonomik büyüme, yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgilerin teknolojiye uygulanmasıyla olanaklıdır. Harbinson'un belirttiği gibi; düşünceler insanlardan gelir ve insanlar tarafından işe dönüştürülür. Dolayısıyla, eğitim ve ekonomik kalkınma arasında sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir. Çünkü, kalkınmanın gerçekleşmesinde doğal kaynaklar ve sermaye gibi ekonomik unsurların kullanılması, insan becerisine bağlıdır. Bu beceri ise eğitimle sağlanabilir. Eğitim ekonomisinin öncülerinden olan Theodore Schultz da, eğitime yatırılan paraların üretimde büyük artışlar meydana getirdiğini ileri sürmüştür. Ekonomiste göre, bireylerin eğitimi için harcanan her milli gelir, demiryolu, baraj, ağır sanayi gibi ekonomik alanlara yatırılan her dolardan daha fazla bir artış meydana getirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde 1889 yılından 1957 yılına kadar olan dönemde, işverenlerin, eğitilmiş kişilere eğitim görmeyenlerden ya da daha az görmüş olanlardan daha fazla ücret ödediklerini belirterek eğitimin verimlilikteki etkisini vurgulamıştır (Altınışık, 1997 s. 3 3-44).

Gelişmekte olan ülkelerin yapısal sorunları iyi analiz edildiğinde, bu ülkelerdeki eğitim etkinliklerinin yeterli düzeyde olmadığı, başka bir deyişle, bu ülkelerde okuma-yazma oranının düşük olduğu görülmektedir. Buradan, eğitim ile işsizlik arasında bir ilişkinin var olduğu sonucu çıkabilir. Örneğin, tarıma dayalı az gelişmiş ülkelerde gizli işsizlik sorununun bu ülkelerin yapısal bir özelliği olduğu görülmektedir. Öyleyse, eğitimin, işsizliğin önlenmesinde etkili bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka deyişle, eğitimle

kalkınma arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. İşsizlik ise, bir az gelişmişlik ölçütüdür. O halde, eğitimin, işsizliği önleyici ve kalkınmayı sağlayıcı, etkili bir etmen olduğu söylenebilir.

İşsizlik ise, gerek birey, gerekse ülke açısından başlıca iki grupta toplanabilen önemli sorunlar doğurmaktadır:

1. Birey Açısından:

İşsizlik, bireyin bazı tavırlar almasına ve buna bağlı olarak bir takım davranışlarda bulunmasına yol açar. Bunlar ancak işsiz kalan kişinin karşılaştığı sonuçlarla açıklanabilir. Söz konusu sonuçları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.1. Sağlık Sorunu

İşsiz kalan bir kişinin fizyolojik açıdan sağlıklı olması zordur. İşsizlik dolayısıyla gelir yokluğunun yol açtığı beslenme yetersizliği, işsiz kişinin ciddi sağlık sorunları ile karşılaşmasına yol açacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen doktor sayısı yetersizliği ve kitle hastalıklarının büyük gelişmeler kaydetmiş olması bunun büyük bir göstergesidir.

1.2. Nüfus Sorunu.

Beslenme ve doktor sayısı yetersizliği, ölçütü çocuk ölüm oranlarında artışlara neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, toplam nüfus içindeki ölüm oranı ile gelir düzeyi arasında belirgin bir ilişki bulunmadığı halde, çocuk ölüm oranı ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Kindleberger, 1965, s.271).

1.3. Eğitim Sorunu.

İşsiz kişilerin çocuklarının, maddi sorunlar nedeniyle yeterli eğitim olanaklarına sahip olamayacağı bir gerçektir.

1.4. İşsizliği Pekiştirme Sorunu

Yukarıda, eğitim düzeyinin yükselmesinin, iş bulma şansını artıracığı belirtilmişti. O halde işsiz kişilerin çocuklarına yeterli eğitim olanakları sağlayamaması, doğal olarak onların da işsiz kalmasına neden olacaktır.

1.5. Ruhsal Bunalımlar Yaratması

İşsiz bir kişinin, işi olan kişilerle ve çevresiyle uyum içinde olmasını beklemek olası değildir. İşsiz kişi, en azından, işi olan kişinin rahat yaşamına bakarak gerek ona gerek devlete karşı kötü duygular içinde bulunacak ve boş kalması nedeniyle de ruhsal bunalıma girebilecektir.

2. Ülke Açısından:

İşsizliğin birey açısından doğurguları ülkeye de bir takım sorunlar getirecektir. Bunlar:

2.1. Toplumsal Huzursuzluk

İşsizlerle istihdam edilenler arasında çevreye uyum, adalet, bilgi edinme, politik bilinç, sınıf bilinci gibi konularda önemli görüş ayrılıkları bulunur ki bu da ülke açısından toplumsal gerginliğe yol açar ve daha da kötüsü, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından, demokrasinin gelişimini engeller.

2.2. Ekonomik Gelişmeyi Engeller

İşsizliğin yol açacağı sağlıksız kentleşme, kırsal alanlardan kentlere göç, konut ve altyapı sorunları ülkeyi ciddi sağlık, nüfus, ölüm ve sanayileşememe gibi sorunlarla karşılaştırır. Bu da ülkenin ekonomik gelişimini engeller (Altınışık, 1997).

Nitelikli ve yaygın sağlık hizmeti sunumu, bir ülkenin sosyal devlet olma ilkesi ve gelecek nesillerinin sağlığı açısından önemli bir unsurdur. O nedenle, okullaşma değişkeni, nasıl eğitim boyutu itibariyle insan sermayesinin yalnızca bir yönü ise, başka yönü de sağlık yatırımları ve sağlık hizmetleridir. Ortalama insan ömrü de ekonomik büyüme ve doğurganlık düzeyini göstermek için çok önemli açıklayıcı bir değişken olmaktadır. Ayrıca, sağlık sermayesi ile eğitim sermayesi arasındaki ilişkiler çok sayıda araştırmaya konu olmuştur (Barro, 1991). Barro'ya göre eğitim süresinin uzatılması büyümeyi üç değişik yolla etkilemektedir:

1. Daha fazla eğitilmiş işgücü yeni teknolojilerin uyarlanması ve geliştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.
2. Fiziki sermaye yatırımlarının artmasına neden olur.
3. Daha fazla eğitilmiş nüfus, düşük doğurganlığa eğilim oluşturur. Bu ise ana-babaların çocukları üzerinde daha fazla yatırım yapmalarına neden olur. Barro'nun sonuçları Becker'in bulduğu sonuçlara

oldukça yakındır. Becker'e göre çocuk sayısının fazlalığı ile çocuk başına düşen harcama arasında negatif bir ilişki vardır. Bu durum, toplam olarak nüfusun büyüme oranı ile insan sermayesine yapılan yatırımlar arasındaki yakın ve negatif ilişki ile açıklanmaktadır (Becker, 1992, s. 186-200).

Görüldüğü gibi, ekonomik büyümede, insan sermayesi bir unsur olarak, giderek önemini korumaya devam etmektedir. Ancak hükümetler kredi borçlarının geri ödenmesi gibi bir endişeyle, öncelikle sosyal harcamalara yönelik bütçelerinde kısıntıya gitme eğiliminde olmaktadır.

Öte yandan, sosyal harcamaların kısılmasının da etkisi ile devlet ile toplum arasında yaşanan ilişkiler, demokrasinin ve insan haklarının sağlam temellere oturmasını güçleştirmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, işsizlik ve yoksulluk, toplumsal parçalanmayı desteklemektedir.

IMF ve Dünya Bankası reçetelerinin gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına uymadığı ve değişmesi gerektiği sorgulanmaktadır. Bu bağlamda, IMF politikalarının Türkiye'deki krizlere etkilerinin de araştırılması gereği ortadadır.

Türkiye'de Sektörlere Yapılan Harcamalar

Türkiye'de sosyal sektörler verilen öncelik derecesinin daha iyi anlaşılması açısından, dönemler itibariyle sayısal verilere bakılmasında yarar görülmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'de nüfus artış hızı, doğum, ölüm hızı, yaşam süresi gibi sosyal ve kalkınma ile ilgili bazı demografik göstergeler aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Demografik boyutlara ilişkin Tablo 1 incelendiğinde, ilk bakışta olumlu göstergelerden söz etmek mümkün görünmektedir. Örneğin, nüfus artış hızının az da olsa giderek düştüğü, kentleşme artış hızının azaldığı, bebek ölümlerinin düştüğü, doğurganlık oranının yavaşladığı, ortalama yaşam süresinin ise yavaş da olsa uzadığı görülmektedir. Gerçi OECD ülkelerinde ortalama yaşam, bir çok ülkede 75-81 yıl arasındadır. Türk vatandaşları doğuştan OECD ülke vatandaşlarına göre 4-10 yıl daha kısa yaşamaktadır (Kaya, 2007). Ancak, nüfus ve doğum artışının sürdüğü; o halde artan nüfus ve yaş ortalamasının yükselmesi, eğitim, sağlık, istihdam olanaklarının artırılmasını, iyileştirilmesini gerektireceği sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca yatak başına ve hekim başına düşen hasta sayısı hala yüksek boyutlardadır. Oysa, 21 Şubat 2001 krizi sonrasında gündeme getirilen ilk tasarruf tedbirleri önerileri arasında yer alan "**tane ile ilaç satılması**" önerisi

son derece düşündürücüdür. Yine 2001 krizinin ardından gazete ve televizyonlarda, sıkça hastane ücretini ödeyemeyenlerin, hastalarının hastanelerde rehin alındığı haberlerine yer verilmiştir. IMF gözden geçirme toplantıları sonunda, ilaç harcamalarının yüksekliğine ve bu nedenle kısıntıya gidilmesi uyarıları üzerine, doktorlar, kalp-damar ve yüksek tansiyon rahatsızlıkları ancak ilaçla dengelenebilen hastalara bile laboratuvar bulguları normal sınırlar içinde olmayanlara ilaç yazılabileceğini; bu nedenle bir süre ilaç almamaları gibi sağlık açısından son derece riskli önerilerle hastaların sorunlarını çözmeye çabalamışlardır. Ancak yoğun eleştiriler ve uyarılar üzerine bu denli anlamsız ve riskli politikalarından vazgeçilmiştir.

Tablo 1- Türkiye’de Demografik ve Sosyal Göstergelerdeki Değişimler

Göstergeler	Birim	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Nüfus Artış hızı	%0	20,65	24,88	21,71		18,28	
Doğurganlık hızı	%	3,41	2,59	2,65		2,27	2,19
Bebek ölümü	%o	126	109	67	43,1	28,9	23,6
Yaşam süresi	Yıl	63	65,5	67,9	68,5	70,4	71,3
Kentleşme hızı	%	43,91	55,54	59,01	62,09	64,90	67,36
İstihdam	%	18,52	20,55	23,38		25,99	41,3
İşsizlik	%			7,4	6,9	6,5	10,3
Sosyal Güvenlikli işgücü	%	0,47	0,56	0,65	0,75	0,84	

Kaynak: Birsen Gökçe(2004,) s.160), Muammer Kaya (www.populermmedical.com,2007), Emre Kongar(2006),: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 2000 Yılı Programı s.36,VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, DİE(2005, TÜİK(www.tuik.gov.tr 2007, TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları, T.C. Maliye Bak. A.P.K.K.Bşk. Kısa Rapor, İstihdam(26.4.2005), DPT(2007)(www.ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi_gosterge/1950-98),İhsan Tunalı(2003,s.27)) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de 1980-2005 döneminde sosyal sektörlerden sağlık ve eğitim sektörlerinin gayri safi ve konsolide devlet bütçesinden aldıkları payların oranları aşağıda Tablo 2’de verilmektedir.

Sektörlere ilişkin harcamalar, eğitim ve istihdam olmak üzere iki ana grupta ele alınabilir.

1. Eğitim Sektörüne Yapılan Harcamalar

Türkiye’de GSMH ve Konsolide Bütçede eğitim sektörüne ayrılan pay, Tablo 2’de verilmektedir.

Yukarıda demografik boyutlara ilişkin Tabloda Türkiye'de nüfus hızının artmakta olduğu görülmüştü. Ayrıca, okullaşma oranında yükselme olduğu bilinmektedir. Böyle bir eğilim, eğitim harcamalarının da artmasını gerektirmektedir. Oysa, Tablo 2 incelendiğinde 1990, 1995, 2000 ve 2005 yılına göre GSMH içerisinde eğitim payının 2000 yılında kısmi bir artış gösterdiği, bununla birlikte 1998 yılında zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak artış oranının gereksinimi karşılayabileceğini söylemek mümkün değildir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, gerek MEB gerekse YÖK bütçelerinde 1995 yılından bu yana gerileme söz konusudur. MEB ya da eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği, toplumsal bazı tutum ve davranışlarda kendini göstermektedir. Örneğin, istenilen nitelikte eğitim ve sağlık hizmetleri sağlanabilmiş olsa, sistemle barışık, demokratik ilkelere uyabilen ve demokratik haklarını kullanabilen etkili, verimli bireyler yetiştirilebilirdi. Bu yapılamadığı için, örneğin ülkemizde trafik kazaları 1994'e göre 1998'de %88.3, yaralı sayısı ise % 9.4 artmıştır (DİE 2000, s.78).

İşlenen cürüm, kabahat ve özel kanunlara göre suç toplamına bakıldığında ise 1965-1980 yılları arasında beşer yıllık verilerde bir azalma (1965: 2,638.51, 1970: 1,576.82, 1975:1,130.44, 1985: 585.28) görülürken 1985 yılından itibaren bir yükselme eğilimi gözlenmektedir (1990:799.07, 1995:1,041.06) (DİE: 1998, s.40-41).

Tablo 2-Sağlık ve Eğitim Sektörlerinin GSMH ve Konsolide Devlet Bütçesindeki Payları (%)

Yıllar	GSMH'de Kamu sağlık Harcama Payı(%)	Konsolide Bütçede Kamu Sağlık Harcamalar Payı(%) Bak.'nın Payı	GSMH içinde Tübitak'ın Payı (%)	Konsolide Bütçede Tübitak'ın Payı (%)	GSMH içinde MEB'in Payı(%)	Konsolide Bütçede MEB'in Payı (%)
1980	1.8	8.9	0.11	0.01	11.46	1.20
1985	1.3	8.7	0.10	0.02	8.60	1.67
1990	2.2	12.8	0.11	0.02	2.14	13.21
1995	2.5	11.3	0.12	0.02	1.73	10.17
2000	3.5	9.3	0.12	0.02	2.70	7.13
2005	1.5	15.0	0.10	0.020	3.07	9.53

Kaynak:Baloğlu, 1990,s.111

MEB APK Koordinasyon K. Bşk.(meb.gov.tr.6.01.2007)

T.C.Maliye Bakanlığı 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi, 2005.

DPT(2007).http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomik_gosterge_1950-98.

MEB İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı(OECD) Türkiye Temel Eğitim Politikası İncelemesi Ön Rapor, Haziran 2005 s.42

Tablo 3 : Konsolide Bütçe İçindeki MEB Bütçesi ile YÖK Bütçesinin Payları

Yıllar	MEB Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı (%)	YOK Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı (%)
1980	13.21	
1985	14.10	4.43
1990	14.56	4.37
1995	14.35	4.15
2000	11.36	3.77
2005	10.17	3.44

Kaynak: meb. Gov.tr/stats/ist 2000.

www.boun.edu.tr/about/fact-figures 2006.

Son birkaç yılda özellikle 2006 yılında gençlerde şiddet olayları ve kapkaç vakalarının, nerdeyse hava raporu verilir gibi sıradan haberler niteliğine büründüğü görülmektedir. Eğitim ve suç arasındaki çeşitli neden-sonuç ilişkisine rağmen, eğitimin suç miktarını azalttığı kabul edilmektedir. Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi suç ve suça yönelim, çeşitli yasal düzenlemelerle önlenmeye çalışılmaktadır. Suçun psikolojik ve sosyolojik nedenleri olduğu gibi eğitimin de etkisi büyüktür. Gecekondu bölgelerindeki ekonomik olumsuzluk, kadının çalışma zorluğu, doğurganlık oranının yüksekliği, gençlerin ve çocukların yeterince eğitilmesini sınırlamakta ve engellemektedir(Ereş, 2005).

2. İstihdam Durumu

Türkiye’de doğum ve nüfus artış hızı sürerken işgücünün de artmakta olduğu bir olgudur. Ancak, artan işgücüne karşılık istihdamın aynı oranda artmadığı, hatta işsizlik oranının yükseldiği görülmektedir. Bu durum Türkiye’de istihdam sorununun varlığını göstermektedir. Gürgür’ün de belirttiği gibi, Milli gelir düzeyi açısından 2001 krizi ile iki yıl; istihdam olarak ise beş yıl kaybedilmiş ve hala 2000 sonu düzeyine dönülmesi beklenmektedir. İşgücü piyasası daha zor toparlanmaktadır. Çünkü, ekonominin küçüldüğü dönemlerde, çalışma yaşına gelen nüfusun mola vermediğini; artmaya devam ettiğini vurguluyor. Ekonominin tekrar büyüme sürecine girdiğinde sadece krizde işini kaybedenleri değil, aynı zamanda kriz sırasında işgücü piyasasına çıkanları da istihdam etmesi gerektiği ileri sürülüyor(2006/09). Türkiye’nin Avrupa Birliğine girme

çabalarının sürdüğü bilinmektedir. İstihdam sorununun giderilmesinde bir çözüm olabilecek bu girişiminin, işlerlik kazanması, Avrupa Birliği üyelerinin işgücü ile rekabet edebilecek nitelikte (bilgili, becerili, sağlıklı) işgücüne sahip olması ile olanaklı görülmektedir (Altınışık, 1999, s.202). Eğitim harcamaları kısılarak böyle bir rekabeti yakalamanın mümkün olmayacağını belirtmek gerekir.

Sonuç Ve Öneriler

İçeriden ve dışarıdan kaynaklanan bir dizi ekonomik krize karşın Türkiye, 1990'lı yıllarda yılda %3,5 düzeyinde ortalama denebilecek bir büyüme göstermiştir. Ancak, istihdam ise yıllık %1,5 düzeyinde bir artış gösterebilmiştir. 2001 kriziyle birlikte Türkiye kendini son elli yılın en büyük resesyonu içinde bulmuştur. İki yıllık bir zaman içerisinde işsiz sayısı iki kat artmıştır. İşli olan şanslıların büyük bir çoğunluğunun, gerçek ücretler hızla düşerken yaşam standartlarının da inişe geçtiği görülmüştür. Ücretlerdeki eşitsizliklerin artması ve işli olmayanların sosyal güvenlikten yoksunluğu, sosyal barışı tehdit etmiştir(Tunalı,2003,s.19).

Türkiye, her ekonomik darboğaza girişinin ardından oluşturulan istikrar tedbirlerinde, önceliği ekonomik ve parasal alanlarda iyileştirmeye verdiği için tedbirleri izleyen yıllarda sosyal politikalara dolayısıyla eğitime ayrılan bütçede önemli kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Ekonomiyi ciddi şekilde sarsan 1994 ve 2001 ekonomik krizi, toplumsal kesimleri de olumsuz etkilemiştir(Saygıoğlu ve diğerleri, 2006). Nitekim, Etiler ve arkadaşlarının araştırmasına göre, 2001 krizinin Kocaeli'de işsizlik ve işyerlerinin faaliyetlerini durdurmada artış; kişi başına düşen gelirden azalma; ölü doğum hızında hafif artış; ruhsal rahatsızlıklarda büyük artış gözlemlendiği saptanmıştır(www.dicle. Edu.tr). Oysa, okullaşma oranı, hasta başına düşen hekim sayısı, sosyal güvenlik kapsamındaki birey sayısı, kadınların eğitim düzeyi ve istihdamdaki konumları, günümüzde ülkelerin gelişmişliğini belirleyen önemli sosyal kalkınma ölçütleridir. Bu bağlamda, istikrar tedbirlerinin sosyal politikalara yansımaları açısından Türkiye'de iyileşmeden söz etmek mümkün değildir. Çünkü, Türkiye'de, nüfus artışına karşın GSMH içinde eğitime ayrılan payın artması yerine azaldığı saptanmıştır. Bu durum, birey başına düşen bütçe payını azaltmakta; dolayısıyla, eğitimde kaliteyi, nitelikli insan gücü yetiştirilmesini düşüren, engelleyen bir öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir politika izlenmesi de iyi eğitilmemiş bireylerin vereceği hizmette verimliliğin düşmesi sonucunu doğurmaktadır.

Verimliliğin, kalitenin düşük olduğu bir ülkede maliyetlerin yüksekliği, kamu personel harcamalarının fazlalığı, düşük ücretli personel çalıştırılması, iş doyumunun sağlanamaması gibi olumsuz etkiler peş peşe sıralanarak kısır bir döngüyle sürüp gidecektir. O halde, bütün bunları kaynağında çözümlenebilecek, her zaman yapılandan farklı bir strateji izlenmelidir. Bu bağlamda şunlar önerilebilir;

1. Ekonomik krizlerin ardından oluşturulan ekonomik istikrar tedbirlerinde öncelikleri değiştirme yoluna gidilmelidir.

2. Eğitime yapılacak yatırımlar açısından kayıt dışı ekonominin engellenmesi için gerekli önlemler mutlaka alınmalıdır.

3. Bireyin yaşam kalitesini yükseltmek için GSMH içindeki eğitim payından ödün vermektен vazgeçilmelidir. Kısaca ekonomi, insan için olmalı; insan, gözardı edilmemelidir.

4. Ekonomik durgunluğu önleyici, üretime dönük iş alanlarının oluşturulması sağlanmalıdır.

5. Tasarruf bir ilke olarak benimsenirken, savurganlığın karşıtı diye değerlendirilmeli, nitelik düşürülmemelidir. Bütçeden eğitime ayrılacak kaynaklarda kısıtlama yapılarak tasarruf sözkonusu olmamalıdır.

6. Ülke olanakları olabildiğince eşitlikçi bir şekilde değerlendirilmeli; hatta gelir düzeyi düşük olanların yaşam düzeylerinin insani boyutlara getirilmesi lehine iyileştirmeler sağlanmalıdır.

7. Gelişmeyi, kalkınmayı sağlayan bir yatırım unsuru olarak özellikle eğitimden ödün verilmesinden vazgeçilmelidir.

Kaynakça

- Ağır, H., M. Kar(2002). **Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Testi(Neo-Klasik Büyüme Teorisi), Bilgi Yönetimi**, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl.
- Altınışık, S. (1997). "**İşsizliğin Çözümlemesinde Eğitimin Rolü**" Çağdaş Eğitim, Yıl 22 Sayı 230-231, Ankara.
- Altınışık, S. (1999). "**Kamu Hizmetinde Toplam Kalite Yönetiminin Sağlanması İçin Etkili Bir Araç Olarak Hizmet İçi Eğitim**". Kamu Yönetiminde Kalite I. Ulusal Kongresi, Ankara, TODAİE, Yayın No.289.
- Aytür, M.(1970). **Kalkınma Yarışı ve Türkiye**, Bilgi Yayınevi, 1.Baskı.
- Baloğlu, Z. (1990). **Türkiye’de Eğitim**, İstanbul, TÜSİAD
- Barro, R.J.(1991). **Economic Growth in aCross-Section of Countries**, Quarterly Journal of Economics, May.
- Becker, G. S.(1992)."**Fertility and Economy**",Journal of Population Economics, Springer, Vol.5(3), Ağst.
- Bircan, İ. (1984). Türkiye’de Eğitim, İstihdam İlişkisi, **Planlama Dergisi** DPT, Ankara.
- Bircan, İ. (1998). **Eğitimde Maliyet ve Harcamalar**, DPT SPB, Ankara.
- Bulutay, T. (1998). (Editör) **Türk İşgücü Piyasası ile İlgili Yükler ve Politikalar**, DİE Ankara.
- DİE (1998). **75. Yılında Sayılarla Türkiye Cumhuriyeti**, Ankara: T.C. Başbakanlık DİE.
- DİE (2000). **İstatistiklerle Türkiye 1999**, Ankara: T.C. Başbakanlık DİE
- DİE (2005).**İstatistiklerle Türkiye**, Ankara.
- DPT (2000). **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 2000 Yılı Programı** , DPT.
- DPT(2003).**VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 Sosyal Refahın Arttırılması: İstihdam**, DPT(YBM).
- DPT(2006). **Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013)**, DPT.
- DPT(2007).http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomik_gosterge_1950-98 .
- Ereş, F.(2005). "**Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması**", **Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı Yıl 33 Sayı 167** Ank: 2005(<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/orta3-eres.htm>.)
- Etiler, N., Ç.Çağlayan, U. Özcan, M.S. Erdoğan, C.I. Yavuz, O. Hamzaoğlu,**2001 Şubat Krizinin Kocaeli’de Sağlık Üzerine Etkileri**, Kocaeli Üni. Tıp Fak., www.Dicle. Edu.tr.
- Gökçe, B.2004). **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Ankara:Savaş Yayınevi.
- Gürgür, T.(2006/09).**İktisat Yazıları: İşsizlik Üzerine-3.html**
<http://www.tuik.gov.tr/Preistatistik> Tablo.do?istab id=491
- İKV(2001). **Avrupa Birliği Program ve Ajanslarına Aday Ülke Statüsüyle Türkiye’nin Katılımı**,İst.: Yayın No:164.

- Kaya, M.(2007).**Türkiye’de Yaşamın Birçok Bedeli**
Var(<http://gurgenburanlar.blogcu.com>(4.2.2007).
- Kindleberger, C.P.(1965). **Economic Development**, N.Y.:Mc. Graw Hill.
- Kongar, E.(2006). **21.Yüzyılda Türkiye 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 37. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köse, S. (2000): **24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi**, DPT-Uzmanlık Tezleri Yayın No. 2508, Ankara:2000.
- Kuruç, B. (1991). "**Turkey a Socio-Economic Profile**" Ankara: A Study Commisioned by UNICEF Turkey.
- MEB(2000).meb.gov.tr/stats/ist.2000.
- MEB(2007).APK Bşk.(6.01.2007).
- MEB(2001).meb.butce payı. Meb.gov.tr.
- MEB(2005). İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı(OECD) **Türkiye Temel Eğitim Politikası İncelemesi Ön Rapor**, Haziran 2005.
- Newbold, P. (1988). **Statistics for Business and Economics**. Second Ed. Printils Hall Int.
- Parasız, İ.(1995). **Kriz Ekonomisi Hiper Enflasyon ve Yüksek Enflasyonda Mücadelede Ünlü İstikrar Politikaları ve 5 Nisan 1994 Kararları**, Bursa 1995.
- Psacharopoulos, G. (1977). **Economics of Education: An Assesmentof Recent Methodological Advences and Emprical Results**, Soe. Sch. Inf. 16.
- Psacharopoulos, G. (1981, 1985, 1991,1994). **Return to Education**, The Journal of H uman Resources.
- Saygıoğlu, N., H. Bilgin ve S. Arı(2006). **Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’nin Dünyadaki Yeri, Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası**, <http://www.tekstilisveren.org>.
- T.C. Maliye Bakanlığı(2005). **A.P.K.K.Bşk. Kısa Rapor, İstihdam**, 26.4.2005.
- T.C.Maliye Bakanlığı(2005). **2006 Yılı Bütçe Gerekçesi**, Ank.:Ekim 2005.
- TCMB (2000). **Yıllık Rapor 1999**, Ankara, TCMB.
- TTB(2003). **2001 Ekonomik Krizinin Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri**, Ank: Mart, 2003.
- Tunalı, İ.(2003). **Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması**(Avrupa Komisyonunu sunulmak üzere İngilizce olarak hazırlanan rapordan Türkçe’ye çevrilmiştir). Türkiye İş Kurumu, Ank.
- TÜİK(1988-2006).**Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları**, İstatistikleri, Ank.
- TÜİK(2007).<http://www.tuik.gov.tr>.
- TÜİK(2007).**Haber Bülteni Hanehalkı İşgücü Araştırması 2006 Aralık Dönemi Sonuçları** (Kasım, Aralık 2006, Ocak 2007), Sayı:38.
- Woodhall, M. (1980) **Cost Benefit Analysis in Educational Planning**. Tournai: Less Presses de Credit. www.boun.edu.tr/about/fact-figures 2006.